

Het allereerste nummer van TvZ verscheen op 15 september 1890. We bestaan dus 125 jaar! Een mooie aanleiding om terug te kijken. Nannie Wiegman, directeur van het Florence Nightingale Instituut, neemt ons dit jaar mee door meer dan een eeuw verpleegkunde in Nederland. In deze aflevering:

125 jaar verpleegkundig insigne

Een insigne op je uniform: sommigen gruwen bij de gedachte, anderen spelden het kleinood met trots op de revers. In veel linnenkasten ligt een hardplastic donkerblauw doosje met de naam van de firma Begeer in sierlijke letters op het deksel. Nog steeds sturen familieleden zo'n doosje met inhoud na het overlijden van tante of oma trouw retour naar de Inspectie voor de Gezondheidszorg, hoewel dat inmiddels niet meer verplicht is. TvZ speelde tot de jaren '80 een centrale rol bij de discussie over het wel of niet dragen van het insigne. Want waar was die speld nu eigenlijk voor bedoeld?

Vanaf 1883

Insignes waren lange tijd een must voor elke verpleegkundige. De ceremonie van het opspelden ervan was het hoogtepunt van de diplomering. De eerste insignes, kleine, bescheiden, wit ivoren kruisjes, werden vanaf 1883 uitgereikt.

Achterop stond het nummer van het diploma gegraveerd en zat een wankele veiligheidsspeld. Verpleegsters droegen het kruisje onder de kin. Het was een heel gedoe om het goed bevestigd te krijgen. Wie in de psychiatrie zijn diploma had gehaald, kreeg een zwart kruisje. Volgens Anna Reynvaan had je dan een 'ernstig dubbele inspanning' getoond. Vanaf 1907 lanceerde de toenmalige beroepsorganisatie een eigen Bondsinsigne, een enorm exemplaar, niet te missen voor de buitenwereld.

Zó herken je ze!

Met deze twee soorten insignes was de toon lange tijd gezet. Het publiek nam verpleegsters en verplegers pas serieus als ze een insigne droegen. En dat was logisch, want er zat veel kaf onder het koren. Er was nauwelijks fatsoenlijk werk voor ongehuwde vrouwen. Bakers, dienstmeisjes en vrouwen van laag allooi stonden te trappelen om een centje bij

te verdienen in het nieuwe verpleegstersberoep. Om te voorkomen dat iedereen met een wit schort zich kon uitgeven voor verpleegster, was het insigne een belangrijk onderscheidingsmiddel. Wie dat droeg, was herkenbaar als gediplomeerd verpleegster, zo dacht men. Dat witte kruisjes bij de sigarenwinkel te koop waren, haalde deze veronderstelling flink onderuit. Ook leenden verpleegsters hun insigne nogal eens uit aan bekenden. Desondanks straalde een geuniformeerd verpleegster of verpleger mét insigne vertrouwen uit.

Overheidsinsigne

In 1921 kwam er een nieuw overheidsinsigne. Dit zilveren exemplaar, voorzien van begrippen als Wet en Ziekenverpleging, zou een blijvertje worden. Alle diploma's en aantekeningen konden er, tegen betaling, op bevestigd worden. Om fraude te voorkomen, kwam er een draagverplichting. Wie het insigne niet droeg bij de uitoefening van het beroep, was strafbaar. In TvZ stonden verloren en gevonden insignes stevast in elke uitgave vermeld. In 1967 kwam voor het eerst de vermelding Verpleegkundige op het insigne. Maar het einde was in zicht: toen zorgprofessionals buiten het ziekenhuis steeds vaker in eigen kleren gingen werken, bleven de insignes in de kast liggen. De discussie over het nut ervan laaide op. Was zo'n statussymbool nog wel zinvol? In 1977 verviel de draagplicht definitief. Toch misten gediplomeerden iets herkenbaars. In 1996 zagen vijf nieuw ontworpen insignes met 'uitgestoken hand' het licht, voor elk opleidingsniveau een eigen kleur. Blijkbaar houden verpleegkundigen toch behoefte aan (h)erkenning via een insigne. ■

Het Florence Nightingale Instituut (FNI) is het kenniscentrum voor de geschiedenis van verpleging en verzorging www.fni.nl - twitter @FNIInl